

AUDIT JARAYONINING BOSQICHLARI VA AUDITORNING MAS'ULIYATI

Aygaliyeva Nargiza

Qoraqalpog'iston Tibbiyot Instituti Registrator ofis Menedjeri

Annotatsiya: Ushbu maqolada audit jarayonining asosiy bosqichlari hamda auditor zimmasidagi mas'uliyatlar yoritilgan. Audit faoliyatini amalga oshirishda rejalashtirish, dalillarni yig'ish, tahlil qilish va auditorlik xulosasini tayyorlash bosqichlarining mazmuni izchil bayon etiladi. Shuningdek, auditorning mustaqillik, maxfiylik, professional kompetentlik va xolislik kabi tamoyillarga amal qilish majburiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. Mazkur maqola auditning nazariy asoslarini chuqur o'rganayotgan talabalar, amaliyotchi auditorlar va buxgalteriya sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun foydali ilmiy-amaliy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Audit, audit jarayoni bosqichlari, auditor mas'uliyati, auditorlik xulosasi, audit dalillari, auditni rejalashtirish, ichki nazorat, moliyaviy hisobot, professional skeptitsizm, moddiylik darajasi, audit riski.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxona va tashkilotlarning moliyaviy hisobotlari shaffof, ishonchli va haqqoniy bo'lishi zarur. Mazkur ma'lumotlarning to'g'riligini baholashda auditorlik faoliyatining ahamiyati beqiyosdir. Audit jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshiriladi va ushbu bosqichlarning har biri auditorning yuksak professional mas'uliyatini talab qiladi. Ushbu maqolada audit jarayonining asosiy bosqichlari hamda auditorning umumiy majburiyatlari rasmiy-uslubda bayon etiladi.

1. Auditni rejalashtirish bosqichi

Audit jarayonining boshlang'ich bosqichi — bu auditni to'g'ri va aniq rejalashtirishdir. Mazkur bosqichda auditor quyidagilarni amalga oshiradi:

-Tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi subyektning faoliyat xususiyatlarini o'rganadi;

-Ichki nazorat tizimi va moliyaviy jarayonlar bilan tanishadi;

-Auditning maqsadi, hajmi, muddati va ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi;

-Audit strategiyasi va batafsil dasturini ishlab chiqadi;

-Audit riski va moddiylik darajasini baholaydi.

Auditor mas'uliyati:

Rejalashtirish bosqichida auditor tekshiriladigan subyekt haqida yetarli ma'lumot to'plashi, audit jarayonini xolislik va professional skeptitsizm asosida yo'lga qo'yishi lozim.

2. Audit dalillarini yig'ish bosqichi

Ushbu bosqich auditning amaliy jihatini tashkil etadi. Auditor quyidagi vazifalarni bajaradi:

Moliyaviy hujjatlar, hisobvaraqlar, shartnomalar, hisob-fakturalar va boshqa tegishli hujjatlarni tekshiradi;

Inventarizatsiya jarayonlarida ishtirok etadi;

Mutaxassislar bilan suhbatlar (intervyu) va so'rovnomalar o'tkazadi;

Analitik tahlillar va solishtirma tekshiruvlar amalga oshiradi;

To'plangan dalillarni hujjatlashtiradi.

Auditor mas'uliyati:

Auditor audit dalillarining yetarliligi, ishonchliligi va haqqoniyligini ta'minlashi hamda barcha jarayonlarni belgilangan standartlarga muvofiq hujjatlashtirishi shart.

3. Audit dalillarini tahlil qilish va baholash bosqichi

Mazkur bosqichda auditor:

To'plangan ma'lumotlarni chuqur tahlil qiladi;

Moliyaviy hisobotlarda mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan xatoliklar yoki buzilishlarni aniqlaydi;

Ichki nazorat tizimi samaradorligini baholaydi;

Asossiz, shubhali yoki yuqori riskga ega operatsiyalarni sinchiklab tekshiradi.

Auditor mas'uliyati:

Auditor faktlarga asoslangan xulosalar chiqarishi, professional skeptitsizmni saqlagan holda obyektiv tahlil yuritishi lozim.

4. Auditorlik xulosasini tayyorlash bosqichi

Auditning yakuniy natijasi auditorlik xulosasi va hisoboti bilan ifodalanadi. Ushbu bosqichda auditor:

Moliyaviy hisobotlarning belgilangan standartlarga muvofiqligini baholaydi;

Auditorlik hisoboti va xulosasini rasmiylashtiradi;

Aniqlangan kamchiliklar yuzasidan tavsiyalar beradi.

Auditor mas'uliyati:

Xulosa aniq, asosli, xolis va tushunarli shaklda tuzilishi shart. Auditor o'z fikrini qat'iy dalillarga tayangan holda bildirishi zarur.

Auditorning umumiy mas'uliyati

Auditor quyidagi professional tamoyillarga qat'iy amal qilishi shart:

Mustaqillik va xolislik — auditorning qarorlari tashqi ta'sirlardan mustaqil bo'lishi kerak;

Maxfiylik — subyektga oid barcha ma'lumotlar sir tutilishi zarur;

Professional kompetentlik — auditor o'z bilim va malakasini muntazam oshirib borishi lozim;

Mas'uliyatlilik — auditorlik jarayoni korxonaning moliyaviy barqarorligiga

bevosita ta'sir qilishi mumkinligini unutmasligi kerak.

Xulosa

Audit jarayoni korxonada moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlashga xizmat qiladigan muhim mexanizm hisoblanadi. Jarayonning rejalashtirishdan tortib auditorlik xulosasini tayyorlashgacha bo'lgan barcha bosqichlar o'zaro uzviy bog'liq. Auditor har bir bosqichda professional yondashuvni qo'llashi, mas'uliyat va xolislikni namoyon qilishi zarur. Sifatli o'tkazilgan audit korxonaning boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan ishonchli moliyaviy axborotni taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. "Audit standartlari to'plami". – Toshkent, 2022.
3. Abdullayev A., Mamatqulov Sh. Audit asoslari. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
4. G'aybullayev N. Buxgalteriya hisobi va audit. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
5. Karimov B., To'xtayev M. Moliyaviy hisobot va auditorlik tekshiruvi. – Toshkent, 2021.
6. International Federation of Accountants (IFAC). International Standards on Auditing (ISA). – New York, 2020.
7. Arens A., Elder R., Beasley M. Auditing and Assurance Services. – Pearson, 2019.
8. Messier W. Auditing&Assurance Services: A Systematic Approach. – McGraw-Hill, 2020.
9. Robertson J. Auditing. – Homewood, IL: Richard D. Irwin, 2018.
10. Boymirzayev O., Abdukarimov A. Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish. – Toshkent: IQTISODIYOT, 2022.